

O'ZBEKISTONDA GLOBALLASHUVNING MILLIY IQTISODIYOTGA TA'SIRI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21993834>

Isroilov Abror Obid og'li

Yo'ldosheva Nilufar Ne'matjon qizi

[Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti](#) -talabarlari

Annotatsiya

Ushbu maqolada globallashuv jarayonining O'zbekiston milliy iqtisodiyotiga ta'siri yoritilgan. Unda xalqaro savdo aloqalarining kengayishi, xorijiy investitsiyalarning jalb etilishi, zamonaviy texnologiyalarning kirib kelishi va milliy ishlab chiqarishning rivojlanish imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, globallashuv sharoitida yuzaga keladigan raqobat, tashqi bozorlarga bog'liqlik va iqtisodiy xavflar haqida fikr yuritilgan. O'zbekistonning jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvi jarayonida milliy manfaatlarni himoya qilish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashning ahamiyati ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar

globallashuv, milliy iqtisodiyot, O'zbekiston, xalqaro savdo, xorijiy investitsiyalar, iqtisodiy integratsiya, eksport, import, raqobat, texnologiyalar, iqtisodiy rivojlanish.

Аннотация

В данной статье рассматривается влияние процесса глобализации на национальную экономику Узбекистана. Анализируются расширение международных торгово-экономических связей, привлечение иностранных инвестиций, внедрение современных технологий и возможности развития национального производства. Также рассматриваются конкуренция, зависимость от внешних рынков и экономические риски, возникающие в условиях глобализации. Особое внимание уделяется значению защиты национальных интересов и обеспечения экономической устойчивости в процессе интеграции Узбекистана в мировую экономику.

Ключевые слова

глобализация, национальная экономика, Узбекистан, международная торговля, иностранные инвестиции, экономическая интеграция, экспорт, импорт, конкуренция, технологии, экономическое развитие.

Abstract

This article examines the impact of globalization on the national economy of Uzbekistan. It analyzes the expansion of international trade and economic relations, the attraction of foreign investment, the introduction of modern technologies, and opportunities for the development of domestic production. The article also discusses competition, dependence on foreign markets, and economic risks arising under conditions of globalization. Particular attention is paid to protecting national interests and ensuring economic stability during Uzbekistan's integration into the global economy.

Keywords

globalization, national economy, Uzbekistan, international trade, foreign investment, economic integration, exports, imports, competition, technology, economic development.

Kirish. Bugungi kunda dunyo mamlakatlari o'rtasidagi iqtisodiy, siyosiy, ilmiy va madaniy aloqalar tobora kuchayib bormoqda. Bir mamlakatda yuz berayotgan iqtisodiy jarayon boshqa mamlakatlarga ham bevosita yoki bilvosita ta'sir ko'rsatmoqda. Aynan shu jarayon globallashuv deb ataladi. Globallashuv natijasida davlatlar o'rtasidagi savdo aloqalari kengayadi, xorijiy investitsiyalar kirib keladi, zamonaviy texnologiyalar tarqaladi va yangi bozorlar shakllanadi. Shu bilan birga, jahon iqtisodiyotidagi o'zgarishlar milliy iqtisodiyot oldiga yangi talab va vazifalarni ham qo'yadi.

O'zbekiston uchun globallashuv jarayoni alohida ahamiyatga ega. Chunki mamlakat so'nggi yillarda iqtisodiyotni liberallashtirish, tadbirkorlikni rivojlantirish, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va tashqi savdoni kengaytirishga katta e'tibor bermoqda. Natijada O'zbekiston iqtisodiyoti jahon xo'jaligi bilan tobora ko'proq bog'lanib bormoqda. Jahon bankining ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonning savdo hajmining yalpi ichki mahsulotga nisbati 2017-yildan keyin sezilarli oshib, 2022-yilda 71,6 foizga yetgan.

Globallashuv O'zbekiston uchun faqat iqtisodiy imkoniyat emas, balki muayyan xavflarni ham yuzaga keltiradi. Jahon bozoridagi narxlarning o'zgarishi, tashqi iqtisodiy inqirozlar, kuchli raqobat va xorijiy bozorlarga qaramlik milliy iqtisodiyotga ta'sir qilishi mumkin. Shuning uchun globallashuv jarayonida O'zbekistonning asosiy vazifasi jahon iqtisodiyotiga faol integratsiyalashish bilan birga milliy manfaatlarni ham himoya qilishdan iborat.

Globallashuvning O'zbekiston milliy iqtisodiyotiga ta'sirini, avvalo, tashqi savdo munosabatlarining kengayishida ko'rish mumkin. Ilgari ichki bozor bilan cheklangan ko'plab korxonalar bugungi kunda o'z mahsulotlarini xorijiy davlatlarga chiqarish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bu esa ishlab chiqaruvchilarni

mahsulot sifatini oshirishga, zamonaviy texnologiyalardan foydalanishga va xalqaro standartlarga moslashishga undaydi. Tashqi bozorda raqobat kuchaygani sari korxonalar o'z mahsulotini yanada sifatli va xaridor uchun qulay qilishga harakat qiladi. Natijada raqobat nafaqat korxonalarga, balki butun iqtisodiyotga ta'sir ko'rsatadigan rivojlantiruvchi omilga aylanadi.

O'zbekiston iqtisodiyotining jahon bozoriga ochilishi eksport imkoniyatlarini ham kengaytirmoqda. Mamlakatning oltin, mis, rux, uran, oziq-ovqat mahsulotlari, o'g'itlar va xizmatlar eksportida o'sish kuzatilmoqda. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yilda O'zbekiston eksporti dollar hisobida 24 foizga oshgan. Bu holat mamlakatning xalqaro savdodagi ishtiroki kuchayib borayotganini ko'rsatadi.

Globallashuvning yana bir muhim jihati xorijiy investitsiyalarning mamlakat iqtisodiyotiga kirib kelishidir. Xorijiy investorlar yangi korxonalar tashkil etishi, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilishi va zamonaviy texnologiyalarni olib kirishi mumkin. Buning natijasida yangi ish o'rinlari yaratiladi, mahalliy mutaxassislarning tajribasi oshadi va ishlab chiqarish samaradorligi yaxshilanadi. Ayniqsa, energetika, transport, qishloq xo'jaligi, sanoat, axborot texnologiyalari va xizmat ko'rsatish sohalarida xalqaro hamkorlik katta imkoniyatlar yaratmoqda.

Shu bilan birga, xorijiy investitsiyalarning o'zi yetarli emas. Investitsiyadan haqiqiy iqtisodiy foyda olish uchun mamlakatda raqobat muhiti, qonun ustuvorligi, malakali kadrlar va zamonaviy infratuzilma rivojlangan bo'lishi kerak. Jahon bankining O'zbekiston bo'yicha tahlilida ham iqtisodiy o'sishni yanada tezlashtirish uchun xususiy sektorni rivojlantirish, davlatning iqtisodiyotdagi ustunligini kamaytirish, infratuzilmani modernizatsiya qilish va inson kapitalini kuchaytirish zarurligi ta'kidlangan.

Globallashuv texnologik rivojlanishga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Bugungi kunda internet, raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, avtomatlashtirish va zamonaviy ishlab chiqarish usullari dunyoning turli mamlakatlari o'rtasida tez tarqalmoqda. O'zbekiston uchun bu jarayon iqtisodiyotni yangi bosqichga olib chiqish imkonini beradi. Masalan, raqamli xizmatlarning rivojlanishi orqali korxonalar xorijiy mijozlar bilan masofadan turib ishlashi, elektron savdoni kengaytirishi va yangi xizmat turlarini yaratishi mumkin. Bu esa ayniqsa yoshlar uchun yangi kasb va daromad manbalarining paydo bo'lishiga xizmat qiladi.

Qishloq xo'jaligida ham globallashuvning ta'siri sezilmoqda. Xalqaro tajriba, zamonaviy sug'orish texnologiyalari, raqamli monitoring, yuqori hosildor navlar, agrotexnologiyalar va zamonaviy qayta ishlash usullarining kirib kelishi qishloq xo'jaligi samaradorligini oshirishga yordam beradi. O'zbekiston kabi qishloq xo'jaligi muhim o'rin tutadigan mamlakat uchun bu jarayon katta ahamiyatga ega. Ayniqsa, xomashyoni oddiy shaklda eksport qilishdan ko'ra uni qayta ishlab,

tayyor va yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulot sifatida eksport qilish milliy iqtisodiyot uchun ko'proq foyda keltiradi.

Globallashuv ta'sirida xizmat ko'rsatish sohasi ham tez rivojlanmoqda. Bank xizmatlari, elektron to'lovlar, turizm, logistika, axborot texnologiyalari va boshqa xizmatlar xalqaro bozor bilan chambarchas bog'lanmoqda. Jahon banki xizmatlar sohasini liberallashtirish O'zbekiston uchun katta iqtisodiy imkoniyat yaratishi mumkinligini qayd etadi. Hisobotda xizmatlar bozoridagi islohotlar va savdoni erkinlashtirish real YaIMni sezilarli oshirish imkoniyatiga ega ekani ko'rsatilgan.

Biroq globallashuvning ijobiy tomonlari bilan bir qatorda salbiy jihatlari ham mavjud. Eng avvalo, xalqaro raqobatning kuchayishi mahalliy korxonalar uchun jiddiy sinov bo'lishi mumkin. Agar mahalliy ishlab chiqaruvchi zamonaviy texnologiyadan foydalanmasa yoki mahsulot sifati xalqaro talabga javob bermasa, u xorijiy mahsulotlar bilan raqobat qila olmay qolishi mumkin. Shu sababli milliy ishlab chiqaruvchilarni shunchaki himoya qilish emas, balki ularni raqobatga tayyorlash muhimdir.

Yana bir muhim masala-jahon bozoridagi o'zgarishlarning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siridir. Xomashyo narxlarining pasayishi, xalqaro moliyaviy inqirozlar, transport xarajatlarining oshishi yoki tashqi bozorlardagi talabning kamayishi eksport va ishlab chiqarishga ta'sir qilishi mumkin. Shuning uchun O'zbekiston iqtisodiyoti qanchalik ko'p va xilma-xil bo'lsa, tashqi ta'sirlarga nisbatan shunchalik barqaror bo'ladi. Buning uchun iqtisodiyotda faqat ayrim mahsulotlarga tayanib qolmasdan, yuqori texnologiyali sanoat, qishloq xo'jaligini qayta ishlash, turizm, axborot texnologiyalari va boshqa istiqbolli sohalarni rivojlantirish zarur.

O'zbekistonning Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lish jarayoni ham globallashuv bilan bog'liq muhim masalalardan biridir. Jahon bankining tahlillariga ko'ra, savdo va xizmatlar bozorini ochish O'zbekiston iqtisodiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Tashkilotning hisob-kitoblarida savdo bozorining ochilishi real YaIMni taxminan 10,3 foizga oshirishi, investitsiya ta'siri hisobga olinganda esa iqtisodiy foyda yanada yuqori bo'lishi mumkinligi ko'rsatilgan.

Biroq xalqaro iqtisodiy tashkilotlarga integratsiyalashish mamlakatdan yuqori tayyorgarlikni talab qiladi. Mahalliy korxonalar xalqaro standartlarga javob berishi, mahsulot sifati yaxshilanishi va ishlab chiqarish xarajatlari kamaytirilishi kerak. Shu bilan birga, ta'lim tizimi ham mehnat bozorining yangi talablariga moslashishi zarur. Chunki globallashuv sharoitida oddiy mehnat bilan bir qatorda bilim, texnologiya, til bilish, raqamli ko'nikma va innovatsion fikrlashga ega bo'lgan mutaxassislar talab ortib boradi.

Globallashuvning milliy iqtisodiyot uchun eng katta imkoniyatlaridan biri O'zbekistonning o'z mahsulotlari bilan xalqaro qiymat zanjirlariga kirib borishidir. Bunda mamlakat faqat xomashyo yetkazib beruvchi emas, balki tayyor mahsulot ishlab chiqaruvchi va xalqaro ishlab chiqarish jarayonining faol ishtirokchisiga aylanishi kerak. Masalan, paxtani xom holda eksport qilishdan ko'ra undan to'qimachilik mahsulotlari, tayyor kiyim-kechak va boshqa yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish iqtisodiyotga ko'proq daromad keltiradi. Bu jarayon yangi ish o'rinlari yaratish, eksport tushumlarini oshirish va mahalliy ishlab chiqarishning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Shu nuqtayi nazardan, O'zbekiston uchun globallashuvga munosabat faqat "ochilish" yoki "yopilish" masalasi bo'lmasligi kerak. Eng to'g'ri yo'l-jahon iqtisodiyotiga ochiq bo'lish, lekin milliy iqtisodiy manfaatlarni hisobga olishdir. Xorijiy tajribani qabul qilish bilan birga mahalliy ilm-fan, tadbirkorlik, ishlab chiqarish va inson kapitalini rivojlantirish zarur. Ana shundagina globallashuv mamlakat uchun tashqi bosim emas, balki rivojlanish imkoniyatiga aylanadi.

Xulosa qilib aytganda, globallashuv O'zbekiston milliy iqtisodiyotining rivojlanishiga kuchli ta'sir ko'rsatayotgan muhim jarayonlardan biridir. Uning ta'sirida mamlakatning tashqi savdo aloqalari kengaymoqda, xorijiy investitsiyalar uchun imkoniyatlar ortmoqda, yangi texnologiyalar kirib kelmoqda va mahalliy korxonalar xalqaro bozor talablariga moslashmoqda. Shu bilan birga, globallashuv kuchli raqobat, tashqi bozorlarga bog'liqlik va jahon iqtisodiyotidagi beqarorlik kabi muammolarni ham yuzaga chiqaradi.

O'zbekiston uchun asosiy vazifa globallashuvdan chetda qolish emas, balki undan oqilona foydalanishdir. Buning uchun milliy ishlab chiqarishni rivojlantirish, eksport mahsulotlarining turini ko'paytirish, xomashyoni chuqur qayta ishlash, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, kichik va xususiy biznesni qo'llab-quvvatlash hamda malakali kadrlar tayyorlashga katta e'tibor berish kerak. Jahon bankining O'zbekiston bo'yicha tavsiyalarida ham xususiy sektorni kuchaytirish, savdo integratsiyasini kengaytirish, infratuzilmani yaxshilash va inson kapitaliga investitsiyalarni oshirish barqaror iqtisodiy o'sishning muhim shartlari sifatida ko'rsatilgan.

Demak, globallashuv O'zbekiston uchun bir vaqtning o'zida ham imkoniyat, ham sinovdir. Agar mamlakat o'zining tabiiy, iqtisodiy va insoniy salohiyatidan samarali foydalanib, jahon tajribasini milliy manfaatlar bilan uyg'unlashtira olsa, globallashuv milliy iqtisodiyotning yanada rivojlanishi uchun muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Eng muhimi, O'zbekiston jahon iqtisodiyotida faqat iste'molchi yoki xomashyo yetkazib beruvchi sifatida emas, balki raqobatbardosh mahsulot va

xizmatlar yaratadigan faol iqtisodiy hamkor sifatida o'z o'rnini mustahkamlashi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Jahon banki. O'zbekiston bo'yicha iqtisodiy memorandum: xususiy sektor yetakchiligidagi iqtisodiy o'sish va global integratsiyaga ko'maklashish. 2025. ([Международная финансовая организация](#))
2. World Bank. Uzbekistan- Country Economic Memorandum: Fostering Private Sector-Led Growth and Global Integration. 2025. ([Международная финансовая организация](#))
3. World Bank. *Uzbekistan Country Overview*. 2026. ([Международная финансовая организация](#))
4. World Bank. At Your Service?: The Promise of Services-led Growth in Uzbekistan. 2025. ([Международная финансовая организация](#))
5. World Bank. Trade Dynamics: Fueling Growth and Unlocking Potential. Uzbekistan Country Economic Memorandum. 2025. ([World Bank](#))
6. Jahon banki. O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirish, xususiy sektorni qo'llab-quvvatlash va xalqaro savdoni kengaytirishga oid tahliliy materiallar.
7. O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy rivojlanish va tashqi savdo sohasiga oid rasmiy statistik va tahliliy materiallar.